

Capitolul I

PRODUȚIA¹

Produsul intern brut

Republica Moldova a traversat o perioadă dificilă în ultimii 5 ani, fiind marcată de o serie de provocări majore care au afectat semnificativ economia țării. Pandemia COVID-19, seceta din 2020 și 2022 și războiul din Ucraina, au pus la încercare rezistența economiei moldovenești, ducând la o încetinire semnificativă a creșterii economice. Aceste provocări au dus la o volatilitate semnificativă a creșterii economice, cu perioade de creștere moderate urmate de scăderi semnificative.

Produsul intern brut al Republicii Moldova, pentru anul 2023, a atins valoarea de 300 421,3 mil. MDL, în prețuri curente de piață, înregistrând, astfel, o creștere în termeni reali cu 0,7% față de anul 2022. Deși economia a reușit să obțină o creștere modestă în 2023, redresarea rămâne lentă și fragilă.

Figura 1.1 Evoluția PIB în anii 2008 – 2023, %

Sursa: Elaborată de autor în baza datelor BNS

În decursul anului 2023, se observă că prima jumătate a anului continuă trendul descrescător din anul 2022, însă schimbări au fost observate începând cu trimestrul III, în care PIB-ul a înregistrat 103,3% f.p.s.a.p. și trimestrul VI cu 100,2% f.p.s.a.p.

¹ Analiza este prezentată fără datele întreprinderilor și organizațiilor din partea stângă a Nistrului și mun. Bender, pe baza statisticilor oficiale, elaborate de către Biroul Național de Statistică. În unele cazuri, special menționate, sunt prezentate datele disponibile vizând regiunea transnistreană, difuzate de către organul de statistică din regiune.

Tabelul 1.1 Evoluția trimestrială a PIB în anul 2023

	TR. I	TR. II	TR. III	TR. IV	Anual
PIB, mil. MDL (trimestrial)	64 745,8	71 244,1	80 841,5	83 590,0	300 421,3
În % față de perioada respectivă a anului precedent (evoluție trimestrială)	99,1	99,7	103,3	100,2	100,7

Sursa: Elaborată de autor în baza datelor BNS

Din punct de vedere al *resurselor*, principalele activități care au contribuit la creșterea Produsului Intern Brut în perioada dată au fost:

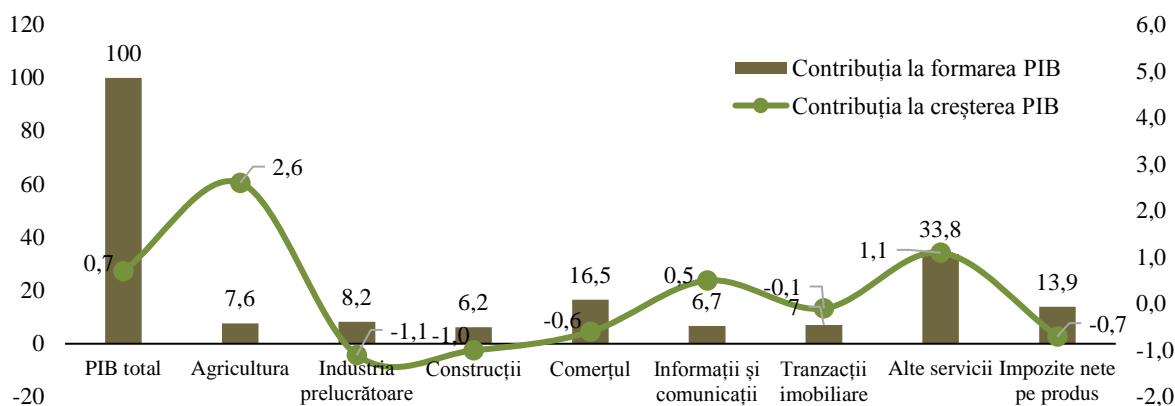
- **Agricultura, silvicultura și pescuitul** - care având o pondere de 7,6% la formarea PIB și o creștere a VAB cu 31,9%, au contribuit la creșterea PIB cu 2,6%;
- **Sănătate și asistență socială** - cu o pondere de 6,0% și o majorare a VAB cu 12,6%, au contribuit la creșterea PIB-ului cu 0,7%;
- **Informații și comunicații** - cu o pondere în PIB de 6,7% și o creștere a VAB cu 7,5%, au contribuit la creșterea PIB-ului cu 0,5%;

Impozitele nete pe produs în perioada respectivă au înregistrat o diminuare a volumului propriu cu 4,7%, astfel contribuind la formarea PIB cu 13,9% și la descreșterea lui cu 0,7%.

La diminuarea PIB, pe parcursul anului 2023 au contribuit următoarele activități:

- **Industria prelucrătoare** - având o pondere de 8,2% la formarea PIB și o reducere a VAB-ului propriu cu 11,6%, a contribuit la diminuarea PIB cu 1,1%;
- **Construcții** - cu o reducere a VAB cu 13,8% și o pondere în formarea PIB cu 6,2% a participat la diminuarea acestuia cu 1,0%;
- **Comerț cu ridicata și amănuntul; întreținerea și repararea autovehiculelor și a motocicletelor** - la fel în perioada dată au înregistrat o reducere a VAB cu 3,5% și o contribuție la formarea PIB de 16,5% au participat la diminuarea lui cu 0,6%;
- **Transport și depozitare** - în perioada respectivă și-a redus VAB-ul cu 8,4%, astfel înregistrând o pondere de 4,8% în formarea PIB și o diminuare a acestuia cu 0,4%;

Valoarea adăugată brută totală pe economie în perioada respectivă a înregistrat o creștere cu 1,6% f.p.s.a.p., astfel contribuind la formarea PIB-ului cu 86,1% și o creștere a acestuia cu 1,3%.

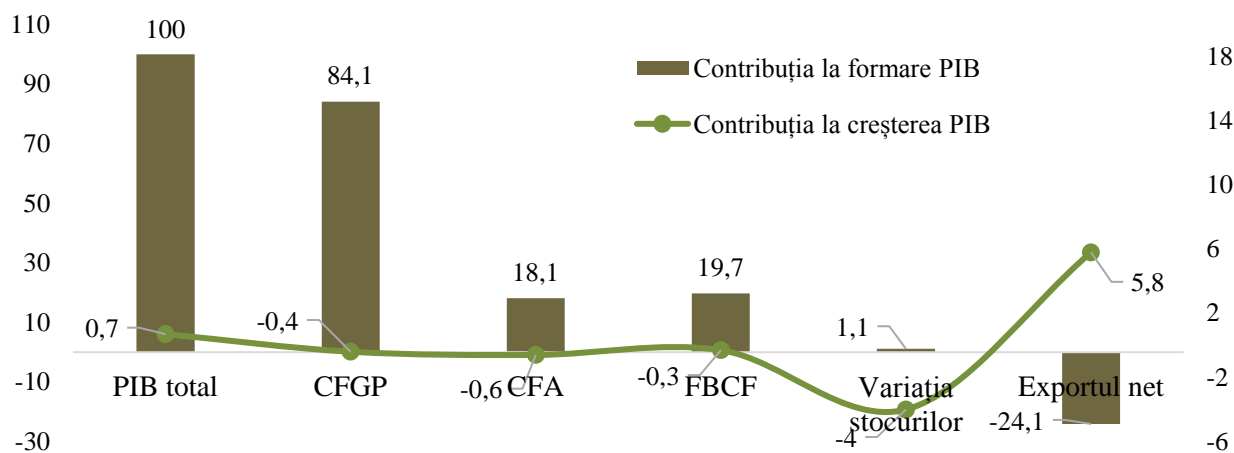
Figura 1.2. Contribuția componentelor de resurse la formarea PIB-ului în anul 2023 și la creșterea acestuia față de anul 2022, %

Sursa: Calculele autorului în baza datelor Biroului Național de Statistică

Din punct de vedere al **categoriilor de utilizări**, o contribuție pozitivă la formarea și creșterea PIB-ului a avut-o **exportul net de bunuri și servicii**, fapt ce se datorează creșterii volumului exportului de bunuri și servicii cu 5,1% și, concomitent, reducerea volumului importurilor de bunuri și servicii cu 5,1%.

Contribuție negativă au înregistrat:

- **Consumul final al administrației publice** – care în perioada respectivă a înregistrat o diminuare a volumului propriu cu 3,3%, astfel atingând o pondere de 18,1% din PIB și o descreștere a lui cu 0,6%;
- **Consumul final al gospodăriilor populației** – cu o descreștere cu 0,5% a volumului propriu și o pondere de 84,1% la formarea PIB și o reducere a lui cu 0,4%;
- **Formarea brută de capital fix** – de asemenea, în perioada respectivă s-a diminuat cu 1,3% f.p.s.a.p., astfel a atins o pondere de 19,7% din PIB și o reducere a lui cu 0,3%.

Figura 1.3. Contribuția componentelor de utilizări la formarea PIB-ului în anul 2023 și la creșterea acestuia față de anul 2022, %

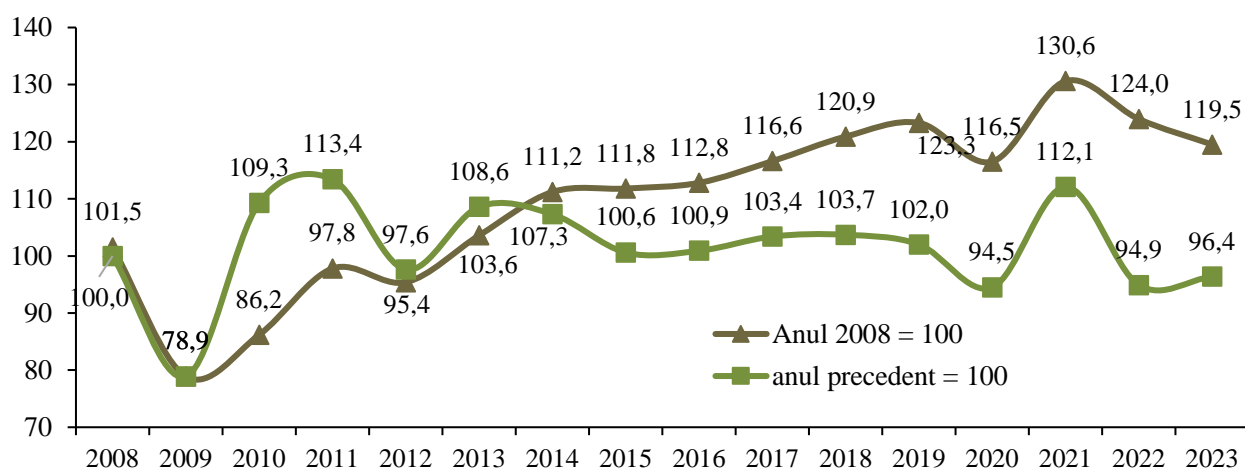
Sursa: Calculele autorului în baza datelor Biroului Național de Statistică

Industria

Pentru anul 2023, industria, deja al 2-lea an consecutiv, înregistrează o diminuare a producției industriale (serie brută), care față de anul 2022 a scăzut cu 3,6%. Acest rezultat este o urmare a diminuării în perioada dată a industriei extractive (-6,5%) și a industriei prelucrătoare (-5,3%). În același timp, producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat a avut o creștere de 5,4% față de anul precedent.

Cele mai mari activități industriale și anume: Industria alimentară; Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat; Fabricarea altor produse din minerale nemetalice; Fabricarea băuturilor și fabricarea autovehiculelor, a remorcilor și semiremorcilor în anul 2022 au avut o cotă de 67,8% din totalul producției industriale. Însă, în anul 2023, majoritatea acestora au înregistrat diminuări f.p.s.a.p. Drept urmare, Industria alimentară în perioada anului 2023 s-a diminuat cu 10,7%, Fabricarea altor produse din minerale nemetalice s-a redus cu 5,5%, Fabricarea băuturilor cu 7,4% și Fabricarea autovehiculelor, a remorcilor și semiremorcilor cu 13,2%. Excepție în perioada dată a constituit Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat care în anul 2023 a crescut cu 5,4% f.p.s.a.p.

TENDINȚE ÎN ECONOMIA MOLDOVEI

Figura 1.4 Indicii volumului producției industriale în anii 2008 - 2023 (%)

Sursa: Elaborată de autor în baza datelor BNS

Activitatea care în anul 2023 a înregistrat cea mai mare creștere de peste 2 ori, este Fabricarea de mașini, utilaje și echipamente. În același timp, cea mai mare diminuare de aproximativ 26,4% a înregistrat activitatea Fabricarea substanțelor și a produselor chimice.

Tabelul 1.2. Activitatea sectorului industrial, anul 2023 față de anul 2022

	Ianuarie-decembrie
INDUSTRIE - TOTAL	96,4
INDUSTRIA EXTRACTIVĂ	93,5
Alte activități extractive	93,5
INDUSTRIA PRELUCRATOARE	94,7
Industria alimentară	89,3
Fabricarea băuturilor	92,6
Fabricarea produselor de tutun	C
Fabricarea produselor textile	93,8
Fabricarea de articole de îmbrăcăminte	83,2
Tăbăcirea și finisarea pieilor; fabricarea articolelor de voiaj și marochinărie,	81,7
Prelucrarea lemnului, fabricarea produselor din lemn și plută, cu excepția mobilei;	96,2
Fabricarea hârtiei și a produselor din hârtie	89,5
Tipărire și reproducerea pe suporti a înregistrărilor	85,7
Fabricarea produselor de cocserie și a produselor obținute din prelucrarea țițeiului	C
Fabricarea substanțelor și a produselor chimice	73,6
Fabricarea produselor farmaceutice de bază și a preparatelor farmaceutice	117,0
Fabricarea produselor din cauciuc și mase plastice	90,5
Producția altor produse din minerale nemetalifere	94,5
Industria metalurgică	132,0
Industria construcțiilor metalice și a produselor din metal, exclusiv mașini, utilaje și	93,5
Fabricarea calculatoarelor și a produselor electronice și optice	116,4
Fabricarea echipamentelor electrice	159,1
Fabricarea de mașini, utilaje și echipamente n.c.a.	205,0
Fabricarea autovehiculelor, a remorcilor și semiremorcilor	86,8
Fabricarea altor mijloace de transport	-
Fabricarea de mobilă	90,4
Alte activități industriale n.c.a.	104,7
Repararea, întreținerea și instalarea mașinilor și echipamentelor	100,9
PRODUCTIA ȘI FURNIZAREA DE ENERGIE ELECTRICĂ ȘI TERMICĂ, GAZE, APĂ CALDĂ ȘI	105,4
Producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat	105,4

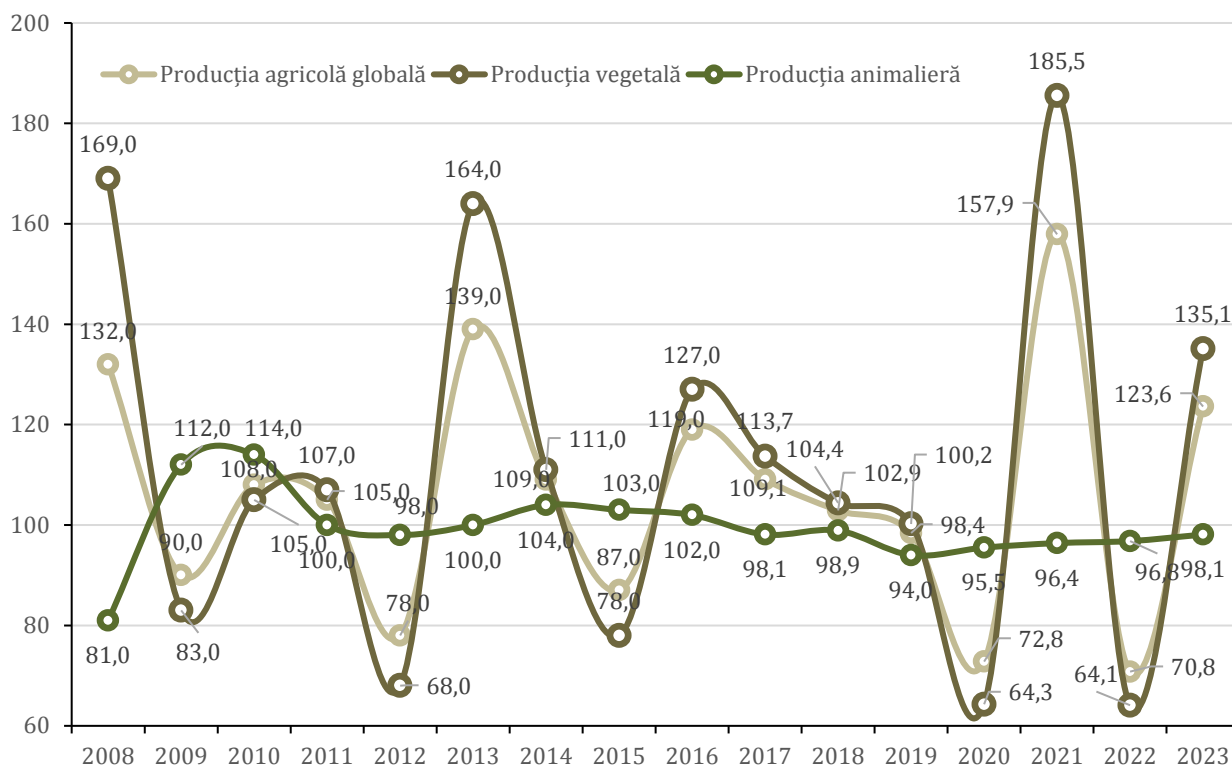
C = Date confidențiale (mai puțin de 3 unități raportoare)

Sursa: Datele Biroului Național de Statistică

Agricultura

Sectorul agricol al Republicii Moldova a cunoscut fluctuații semnificative în ultimii 5 ani, de la secete severe din anii 2020 - 2022, până la ani cu producție record atinsă în anul 2021, demonstrând potențialul sectorului agricol.

În anul 2023, producția agricolă în gospodăriile de toate categoriile a înregistrat o creștere de 23,6% (în prețuri comparabile), comparativ cu anul 2022. Acest rezultat, în mare parte, a fost obținut ca urmare a creșterii producției vegetale cu 35,1% f.p.s.a.p. În același timp, producția animalieră deja al 7-lea an consecutiv a înregistrat o diminuare, care în anul 2023 s-a soldat cu o descreștere de 1,9% f.p.s.a.p.

Figura 1.5. Evoluția volumului producției agricole în anii 2008-2023, %

Sursa: Elaborată de autor în baza datelor BNS

În cadrul producției agricole vegetale, cele mai creșteri au înregistrat Culturile etero-oleaginoase (+103,5%), Cereale și leguminoase (+79,1%) și Culturi bostănoase alimentare (+29,3%). Reduceri în perioada respectivă au înregistrat producția de sfeclă de zahăr (-15,1%) și cartofi (-0,1%).

Tabelul 1.3. Principalele tipuri ale producției vegetale, 2023

	Producția, mii tone		Producția agricolă în 2023 în % față de 2022
	2022	2023	
Cereale și leguminoase boabe – total⁵	1784,4	3196,4	179,1
din care: grâu⁵	855,0	1551,7	181,5
orz⁵	132,7	242,6	182,8
porumb pentru boabe	752,3	1336,9	177,7
leguminoase pentru boabe⁵	26,3	37,7	143,2
Floarea soarelui⁵	627,1	752,6	120,0
Sfeclă de zahăr⁵	478,2	405,8	84,9
Soia	32,4	38,0	117,4
Rapiță⁵	77,4	210,9	272,6
Culturi etero-oleaginoase	10,6	21,5	203,5
Cartofi	171,8	171,7	99,9
Legume – total	257,0	281,1	109,4
Culturi bostănoase alimentare	29,1	37,6	129,3
Fructe, nuci și pomușoare – total	650,5	754,1	115,9
Struguri	531,1	567,9	106,9

Sursa: Elaborat în baza datelor Biroului Național de Statistică

În perioada anului 2023, în zootehnie a fost înregistrată o reducere a producției vitelor și păsărilor (în masă vie) cu 1,4%, o diminuare a producției de lapte cu 3,4%, iar producția de ouă în gospodăriile de toate tipurile pentru anul 2023 s-a redus cu 4,5% față de anul 2022.

Tabelul 1.4. Principalele tipuri ale producției animaliere, 2023, %

	total	în % față de 2022	ponderea în % față de total
Creșterea vitelor și păsărilor în masă vie, total (mii tone)	168,2	98,6	100
din care:			
întreprinderile agricole	94,1	99,5	55,9
gospodăriile populației	74,1	97,5	44,1
Lapte, total (mii tone)	261,3	96,6	100,0
din care:			
întreprinderile agricole	43,3	115,1	16,6
gospodăriile populației	218,0	93,6	83,4
Ouă, total (mil. buc.)	585,3	95,5	100,0
din care:			
întreprinderile agricole	252,8	91,5	43,2
gospodăriile populației	332,5	98,8	56,8

Sursa: Elaborat în baza datelor Biroului Național de Statistică

Investițiile în active imobilizate

Piața activelor imobilizate în Republica Moldova se confruntă cu o serie de provocări care au dus la o scădere a investițiilor în ultimii 5 ani. Pandemia COVID-19, războiul din Ucraina, accesul limitat la finanțare și instabilitatea politică și economică sunt factori care au contribuit la această tendință descendentă.

Tabelul 1.5. Structura investițiilor în active imobilizate în anul 2023

	Realizări, mil. MDL	în % față de 2022	în % față de total
Investiții în active imobilizate - total	32 246,8	99,0	100
Imobilizări necorporale	1 099,6	126,9	3,4
Imobilizări corporale	31 147,2	98,3	96,6
din care:			
- clădiri rezidențiale	3 600,9	84,1	11,2
- clădiri nerezidențiale	5 179,8	97,3	16,1
- construcții inginerești	7 030,2	91,0	21,8
- mașini, utilaje, instalații de transmisie	9 663,6	105,5	30,0
- mijloace de transport	3 592,2	108,2	11,1
- alte imobilizări corporale	2 080,5	107,2	6,4

Sursa: Calculele autorului în baza datelor Biroului Național de Statistică

În anul 2023, investițiile în activele imobilizate au atins o valoare de 32 246,8 mil.MDL, ce prezintă o valoare mai inferioară comparativ cu anul 2022 cu 1,0%. Rezultatul negativ se datorează reducerii investițiilor în imobilizările corporale, care deținând o cotă de 96,6% din totalul investițiilor în active imobilizate, în perioada dată s-au redus cu 1,7%. În timp ce, investițiile în activele necorporale au înregistrat o creștere semnificativă cu 26,9%, față de anul precedent și astfel, au atins o cotă de 3,4% în totalul activelor imobilizate. În cadrul investițiilor în imobilizările corporale, diminuări semnificative au înregistrat clădirile rezidențiale (-15,9%) și construcțiile inginerești (-9,0%). Cv reșteri au înregistrat mijloacele de transport (+8,2%) și mașini și utilaje (5,5%).

Sursa principală a investițiilor, ca de obicei, rămâne din mijloace proprii ale investitorilor, ce în perioada dată s-a redus cu 9,2% și a atins o cotă de 57,2 % din totalul surselor de finanțare. Cele mai mari creșteri au atins categoria alte surse de finanțare și categoria bugetul de stat, care în perioada dată au crescut cu 83,9% și 64,5%, respectiv, față de anul 2022. Descreșteri au înregistrat categoriile credite și împrumuturi externe (-23,8%) și fondul ecologic (-56,1%).

Tabelul 1.6. Structura investițiilor în active imobilizate pe surse de finanțare în 2023

	Realizări, mil. MDL	în % față de anul 2022	în % față de total
Investiții în active imobilizate - total	32 246,8	99,0	100
care sunt finanțate din contul:			
- surse proprii	18 434,7	90,8	57,2
- bugetul de stat	3 413,2	164,5	10,6
- bugetele unităților administrativ-	2 455,1	113,7	7,6
- credite și împrumuturi interne	3 008,0	113,0	9,3
- credite și împrumuturi externe	1 978,8	76,2	6,1
- surse din străinătate	1 191,9	101,3	3,7
- fondul rutier	1 245,8	107,2	3,9
- fondul ecologic	81,0	43,9	0,3
- alte surse	438,4	183,9	1,4

Sursa: Calculele autorului în baza datelor Biroului Național de Statistică

Transportul

În anul 2023, volumul mărfurilor transportate pe toate tipurile de transport (feroviar, rutier, fluvial și aerian) a atins cifra de 19,76 mil. tone. Acest volum este mai inferior celui din perioada similară a anului precedent cu 5,1%. De asemenea, și parcursul mărfurilor transportate pe toate tipurile de transport a scăzut cu 3,9% față de anul precedent, astfel însumând 5 839,7 mil. tone-km.

Aceste scăderi s-au produs din cauza reducerii transportării mărfurilor pe cale rutieră, care în anul 2023 au atins o cotă de 79,3% de totalul mărfurilor transportate, înregistrând o scădere de 7,1% față de anul precedent. Cu toate acestea, restul căilor de transport au înregistrat creșteri ale volumului de mărfuri transportate și anume, cele transportate pe cale feroviară cu 3,5%, pe cale fluvială cu 1,5% și pe cale aeriană cu 6,0%.

Tabelul 1.7. Volumul mărfurilor transportate în perioada anului 2023

	anul 2023	în % față de 2022	Cota din totalul mărfurilor transportate
Mărfuri transportate, total, mii tone	19 764,3	94,9	100
din care pe modul de transport:			
- feroviar	3 947,3	103,5	20,0
- rutier	15 677,8	92,9	79,3
- fluvial	137,9	101,5	0,7
- aerian	1,3	106,0	0,01

Sursa: Calculele autorului în baza datelor Biroului Național de Statistică

Transportul public în Republica Moldova în perioada respectivă a transportat 273 456,3 mii pasageri, ce constituie o creștere cu 11,0%, comparativ cu perioada anului 2022. Rezultatul obținut s-a datorat transportării de pasageri prin intermediul transportului feroviar, rutier, aerian și prin intermediul troleibuzelor, care în perioada dată au crescut cu 35,3%, 7,5%, 4,9% și 12,6%,

respectiv, față de perioada similară a anului 2022. Reduceri ale numărului de pasageri transportați au fost înregistrate pe căile de transport de tip fluvial cu 3,8% f.p.s.a.p.

Tabelul 1.8. Numărul de pasageri transportați pe moduri de transport public pentru anul 2023

	Anul 2023	În % față de anul 2022	În % față de total
Pasageri transportați, mii pasageri	273 456,3	111,0	100
din care, pe moduri de transport:			
- feroviar	774,3	135,3	0,28
- rutier (autobuze și microbuze)	85 448,8	107,5	31,2
- fluvial	128,2	96,2	0,05
- aerian	1 259,3	104,9	0,46
- troleibuze	185 845,7	112,6	68,0

Sursa: Calculele autorului în baza datelor Biroului Național de Statistică

Turismul

În anul 2023, turiștii și excursioniștii care au profitat de serviciile acordate de agențiile de turism și a turoperatorilor au atins cifra de 503,7 mii, sau altfel spus, un număr cu 5,6% mai mult comparativ cu anul precedent. Rezultatul obținut, în mare parte, se datorează turismului receptor și turismului emițător care în anul 2023 au crescut cu 50,3% și 11,7%, respectiv, față de anul 2022. Turismul intern, însă, în aceeași perioadă, a înregistrat o reducere cu 21,0% f.p.s.a.p.

Tabelul 1.9. Turiști și excursioniști participanți la turismul organizat prin intermediul agențiilor de turism și a turoperatorilor

	turiști și excursioniști în anul 2023	% față de anul 2022
TOTAL	503 699	105,6
Turism receptor (primirea cetățenilor străini în țară)	43 597	150,3
Turism emițător (deplasarea rezidenților Republicii Moldova în străinătate)	362 440	111,7
Turism intern (deplasarea rezidenților Republicii Moldova prin interiorul țării, în scop turistic)	97 662	79,0

Sursa: Datele Biroului Național de Statistică

Rezidenții care au plecat din țară pe parcursul anului 2023, au călătorit în scopuri de odihnă, recreere și agrement (99,4%). Principalele direcții fiind: Turcia (47,0%), Bulgaria (18,9%), Egipt (10,6%), România (10,3%) și Grecia (5,5%).

Participanții la turismul intern au ales în special agenții de turism și turooperatori din mun. Chișinău (48,1%), din regiunile de dezvoltare Centru (36,2%) și Sud (16,8%).